



นวัตกรรมการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวมในพื้นที่สาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดบุรีรัมย์

The innovation in managing integrated agricultural areas in public spaces to address
poverty issues is part of the collaborative problem-solving project in
Buriram Province

บัญชา นวนสาย^{1*} เอกพล แสงศรี² เทพพร โลมารักษ์³ คคนางค์ ช่อชู⁴ ภาวิดา แสนวันดี⁵
Bancha Nuansai^{1*} Ekapon Sangsri² Tepporn Lomarak³ Kakanang Chorchoo³ Pawida Saenwande⁴

Received: November 27, 2023

Revised: January 5, 2024

Accepted: January 11, 2024

บทคัดย่อ

นวัตกรรมการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวมในพื้นที่สาธารณะเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการบูรณาการความร่วมมือการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยโมเดลเกษตรแปลงรวมแก้จน ซึ่งดำเนินการในพื้นที่การวิจัยที่ผ่านการสอบทานในระบบ PPP Connect เป็นตำบลที่มีครัวเรือนคนจนอยู่มากที่สุด 5 ลำดับแรกของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ โดยใช้ประชากรกลุ่มอยู่ยากและอยู่พอได้ ที่ไม่มีที่ดินทำกิน มีทักษะการทำเกษตร และสมัครใจเข้าร่วมโครงการ จำนวน 200 ครัวเรือน ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบริหารพื้นที่สาธารณะสู่เกษตรแปลงรวมแก้จน มี 2 รูปแบบ คือ การใช้พื้นที่สาธารณะส่วนรวมของชุมชน และการใช้พื้นที่ครัวเรือนของคนจน ดำเนินกิจกรรมเกษตรแปลงรวม ด้วยการบูรณาการการทำงานแบบมีส่วนร่วมใช้กลไกความร่วมมือระหว่างภาคีเครือข่ายภาครัฐ เอกชนและภาคประชาสังคม โดยมีมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์เป็นตัวกลางประสานงาน ผ่านการใช้นวัตกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพบริบทของชุมชนท้องถิ่นและครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการพัฒนา 10 ขั้นตอน สามารถยกระดับทุนดำรงชีพ 5 ด้าน ให้กับครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมายให้ดีขึ้นดังนี้ 1.ด้านทุนมนุษย์ สามารถพัฒนาความรู้และทักษะอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับครัวเรือนยากจนอย่างต่อเนื่องด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย 2.ด้านทุนทางสังคม เกิดการรวมกลุ่มสมาชิก มีกฎ กติกา ข้อบังคับ กิจกรรมร่วมกันทำให้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 3.ด้านทุนทางเศรษฐกิจสามารถลดรายจ่าย และเพิ่มรายได้มีค่า

^{1*} อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Email: banchapea1@gmail.com 08106638833

² อาจารย์ ดร.สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Email: ekapon.sr@bru.ac.th 08345261262

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Email: tepporn.lm@bru.ac.th 08170469454

⁴ อาจารย์ ดร.สาขาวิชาการพัฒนาสังคมคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Email: kakanang.ch@gmail.com 080541199

⁵ อาจารย์ สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Email: pawida.sw@live.bru.ac.th 0845195905



เฉลี่ยรวม 39.53 บาทต่อวัน และมีอาชีพเสริมต่อเนื่องจากภาคเกษตรหลายอาชีพ 4.ด้านทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ จำนวน 8 ไร่ 1 งาน และใช้แหล่งน้ำของชุมชนเพื่อปลูกพืชผักและพัฒนาสิ่งแวดล้อม เป็นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และเพิ่มคุณค่าของทรัพยากรในชุมชน 5.ด้านทุนทางกายภาพ ครั้วเรือนคนจนมีที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น ครั้วเรือนละ 1 แปลง เพื่อปลูกพืช ผัก อาหารปลอดภัย เป็นการลดรายจ่ายและสร้างรายได้ให้กับจึงเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิตครัวเรือนยากจนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้พื้นที่สาธารณะ สร้างอาชีพ อาหารปลอดภัย และเกิดสังคมเกื้อกูลที่ยั่งยืน

คำสำคัญ นวัตกรรม การบริหารจัดการ เกษตรแปลงรวม ปัญหาความยากจน

Abstract

The innovation in managing integrated agricultural areas in public spaces to address poverty issues is part of the collaborative problem-solving project in Buriram Province. It is implemented in a research area validated through the PPPConnect system, focusing on the district's most economically disadvantaged community, with 200 participating households lacking arable land but possessing agricultural skills and a willingness to engage in the project.

The research revealed two models of managing public spaces for integrated agriculture to alleviate poverty: community-based and household-based. These models involve collaborative activities and employ a cooperative mechanism between government, private sector, and civil society networks, with Buriram Rajabhat University facilitating coordination and cooperation with community. The 10-step development process successfully elevated livelihood capital in five aspects for the targeted households, including human capital development, social capital enhancement, economic capital reduction, natural resource capital utilization, and physical capital improvement.

The outcomes showcased positive impacts, such as continuous skill and knowledge development, social cohesion, reduced expenses, increased average income, sustainable natural resource utilization, and expanded arable land for impoverished households. The utilization of public spaces for integrated agriculture has proven beneficial in generating income and fostering sustainable development for local communities and impoverished households lacking arable land and agricultural skills. This approach, incorporating significant participatory activities and context-appropriate innovations, effectively uplifts livelihoods and enhances the well-being of the local population.

Keywords: Innovation, Management, Integrated Agriculture, Poverty Issues

บทนำ

อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีเขตการปกครองแบ่งออกเป็น 19 ตำบล มีบริบทชุมชนหลากหลายทั้งลักษณะเป็นชุมชนเมือง ชุมชนกึ่งเมือง และชนบท จากการเก็บข้อมูลของทีมีวิจัย ในการค้นหาและสอบถามคนจน ในปี 2564

โดยมีภาคีเครือข่ายหน่วยงานสำคัญระดับจังหวัด ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ท้องถิ่นจังหวัดบุรีรัมย์ และปกครองจังหวัดบุรีรัมย์ นายอำเภอ นายก อบต. นายกเทศมนตรี ร่วมกับผู้นำชุมชน อสม. รวมทั้งคณาจารย์และนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พบว่า อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ มีคนจน จำนวน 5,373ครัวเรือน หรือ 26,384 คน จากระบบฐานข้อมูล PPP Connext สามารถวิเคราะห์ฐานทุน 5 ด้าน ในการดำรงชีพพบว่า คนจนของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ มีค่าเฉลี่ยทุนทางกายภาพสูงที่สุด รองลงมาได้ ทุนทางธรรมชาติ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนมนุษย์ และทุนทางสังคมต่ำที่สุด

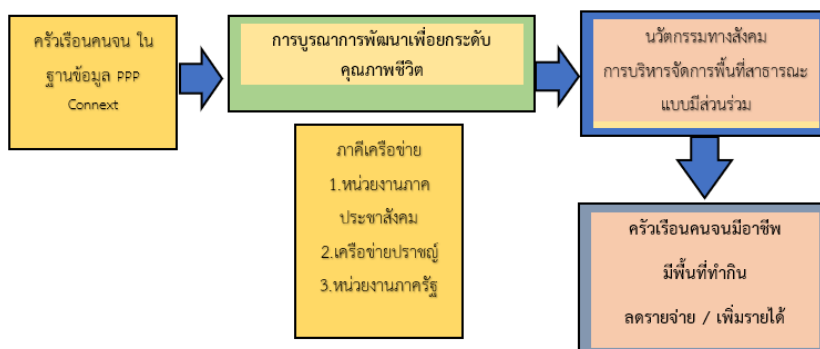
จากข้อมูลบริบทของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งมีทุนธรรมชาติโดยเฉพาะแหล่งน้ำสำคัญ ๆ เช่นอ่างเก็บน้ำห้วยจระเข้มาก อ่างเก็บน้ำห้วยตลาด และ ลำห้วยธรรมชาติเช่น ลำห้วยจระเข้มาก ลำห้วยชุมเห็ด ลำตะโค่ง ลำห้วยตลาด ผ่านพื้นที่ของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ในหลายตำบล ทำให้เหมาะต่อการส่งเสริมอาชีพทางการเกษตร และภายในตำบลพบว่าพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นที่ว่างเปล่ายังไม่ได้ได้รับการพัฒนาและใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งสามารถนำมาบริหารจัดการใช้ประโยชน์ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนยากจน ในรูปแบบของการทำเกษตรแปลงรวมแก้จนแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาสังคมของครัวเรือนคนจนให้มีปัจจัยในการดำรงชีพขั้นพื้นฐานคือด้านแหล่งอาหาร และพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านเครือข่ายสังคม อีกทั้งเป็นการติดต่อหาทางปัญญาให้กับครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถนำไปต่อยอดเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ซึ่งจะทำให้ครอบครัวมีความยั่งยืน

จากเหตุผลข้างต้นเพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาความยากจนระยะยาว ตามบริบทของคนจนและศักยภาพของพื้นที่ ซึ่งมีความต้องการด้านพื้นที่ทำกิน มีอาหารที่เพียงพอต่อการบริโภค เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ตลอดจนข้อจำกัดของคนจนในเรื่องพื้นที่ทำกิน ดังนั้นการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะที่ว่างเปล่าของชุมชนมาพัฒนาสู่การเป็นนวัตกรรมทางสังคมเกษตรแปลงรวมแก้จนแบบมีส่วนร่วมจะเป็นการแก้ปัญหาความยากจนผ่านการบูรณาการกระบวนการส่งเสริมและพัฒนาครัวเรือนคนจนของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาครัวเรือนคนจนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นผ่านกิจกรรมเกษตรแปลงรวมแก้จนของจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาเกษตรแปลงรวมแก้ปัญหาคความยากจน ของจังหวัดบุรีรัมย์

กรอบแนวคิดการวิจัย



ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย



วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม Participatory Action Research (PAR) เป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยความร่วมมือระหว่างนักวิจัย อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ซึ่งเป็นครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายในฐานะข้อมูลครัวเรือนคนจนที่ผ่านการสอบทาน จากระบบ PPP Connex ของจังหวัดบุรีรัมย์ ร่วมกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง อาทิ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบุรีรัมย์ สำนักงานเกษตรจังหวัด สถานีพัฒนาที่ดินจังหวัดบุรีรัมย์ สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่ 37 บุรีรัมย์ และกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร เพื่อให้ได้ผลการพัฒนาและรูปแบบนวัตกรรมทางสังคมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของครัวเรือนคนจนของจังหวัดบุรีรัมย์ มีขั้นตอนดังนี้

- 1) จัดเวทีแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยรูปแบบเกษตรแปลงรวม โดยมีผู้นำชุมชน ตัวแทนภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อหาแนวทางการพัฒนากระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นกลไกการขับเคลื่อนที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่
- 2) จัดเวทีการตรวจสอบข้อมูล และสอบทานข้อมูลครัวเรือนคนจนในพื้นที่ โดยใช้ฐานข้อมูล PPP Connex ร่วมกับผู้นำระดับท้องถิ่น
- 3) จัดเวทีการค้นหาศักยภาพด้านพื้นที่ แหล่งน้ำ สร้างการรับรู้ของชุมชน โดยเป้าหมายคือคนจนที่ไม่มีที่ทำกิน ขาดแคลนทุนในการประกอบอาชีพ มีพื้นฐานทางการเกษตร การใช้พื้นที่สาธารณะจึงเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่ช่วยแก้ไขปัญหาความยากจนในระดับชุมชนอย่างมีส่วนร่วม
- 4) จัดเวทีรับสมัครคัดเลือกครัวเรือนยากจนที่ไม่มีพื้นที่ทำกินหรือมีความพร้อมเพื่อเข้าร่วมโครงการโดยความสมัครใจ
- 5) จัดเวทีกระบวนการออกแบบและวางระบบแปลงรวมแก่จนแบบมีส่วนร่วม โดยมีภาคีเครือข่าย นักวิชาการ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ตัวแทนคนจน เพื่อให้เกิดการออกแบบพื้นที่ การสร้างกติกากลุ่ม และแนวทางการพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับศักยภาพของครัวเรือนคนจนและบริบทของพื้นที่
- 6) จัดเวทีพัฒนาส่งเสริมความรู้และทักษะด้านอาชีพให้ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการ โดยการเชื่อมโยงมีเครือข่ายที่มีเป้าหมายการแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านจังหวัดบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ด้วยการใช้นวัตกรรมชุมชนและนวัตกรรมที่เกิดจากการวิจัยของนักวิจัยภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เช่น นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำชุมชน นวัตกรรมเกษตรอัจฉริยะ การบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะประโยชน์เพื่อการเกษตร นำมาหนุนเสริมและเพิ่มศักยภาพการผลิตให้กับสมาชิกเกษตรแปลงรวมแก่จนอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์
- 7) การจัดการสังเคราะห์ข้อมูล และคืนข้อมูล สรุปผลการเปลี่ยนแปลงด้านคุณภาพชีวิต ทุน 5 ด้าน ของครัวเรือนยากจนที่ร่วมโครงการเกษตรแปลงรวมแก่จน ซึ่งนำไปสู่การขยายผลและจัดทำคู่มือการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วย “นวัตกรรมเกษตรแปลงรวมแก่จน”

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้มีขอบเขตเนื้อหาเกี่ยวกับผลการใช้นวัตกรรมกระบวนการพัฒนาและยกระดับทุนดำรงชีพ 5 มิติ ด้วยรูปแบบเกษตรแปลงรวม เป็นการสังเคราะห์และอธิบายผลการพัฒนาเชิงพื้นที่แบบมีส่วนร่วมด้วยการใช้กระบวนการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะเกษตรแปลงรวมเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดบุรีรัมย์

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายจากฐานข้อมูล PPP Connex ที่ผ่านการสอบทานเมื่อปี 2564 ซึ่งเป็นประชากรที่สมัครใจเข้าร่วมโครงการ โดยเป็นประชากรที่นิยามอยู่ในกลุ่มอยู่ยาก หมายถึง กลุ่มที่มีปัจจัยพื้นฐานเพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอยู่ในแต่ละวัน ซึ่งต้องเร่งดำเนินการจัดหาปัจจัยดำรงชีพ/หรือยกระดับความสามารถในการจัดหาปัจจัยดำรงชีพให้พออยู่ได้ และกลุ่มอยู่พอได้ หมายถึง กลุ่มที่มีฐานทุนสำหรับการดำรงชีพ แต่ยังไม่เพียงพอที่จะอยู่รอดได้อย่างปลอดภัยหากประสบกับภาวะความแปรปรวนต่างๆ จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกัน และยกระดับความเป็นอยู่ให้หลุดพ้นจากสถานะความขาดแคลน ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติเฉพาะคือเป็นครัวเรือนที่ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง มีความต้องการโอกาสในการพัฒนาตนเอง และมีทักษะทางการเกษตร

ขอบเขตด้านพื้นที่

การวิจัยนี้ครอบคลุมพื้นที่ 5 หมู่บ้าน ของอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย บ้านหนองค่าย ตำบลบ้านบัว บ้านนาเถียรดินิยม ตำบลสะแกโพรง บ้านพลวง ตำบลสวายจิก บ้านโนนสวรรค์ ตำบลหนองตาด และบ้านโคกหัวช้าง ตำบลเสม็ด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวม เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นวัตกรรมที่ใช้แก้ไขปัญหาความยากจน เป็นนวัตกรรมกระบวนการทางสังคมแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียโดยใช้พื้นที่สาธารณะประโยชน์ของชุมชน ในการพัฒนาศักยภาพของครัวเรือนยากจน ด้วยกระบวนการดำเนินงาน 10 ขั้นตอน เกษตรแปลงรวม คือ



ภาพที่ 3 แสดงกระบวนการดำเนินงาน 10 ขั้นตอนของเกษตรแปลงรวมแก่น

ซึ่งสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของกิจกรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลลัพธ์ และผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กระบวนการสร้างการรับรู้ เป็นการสร้างความเข้าใจในกระบวนการพัฒนาให้กับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ทราบภารกิจ ความคาดหวัง และ เป้าหมายการพัฒนา



ร่วมกันก่อนดำเนินงานในพื้นที่ ผ่านกิจกรรมการจัดเวทีประชุมชี้แจง ร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย คือ นายกเทศบาลตำบล หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานพัฒนาท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน โดยใช้เครื่องมือผลจากการสอบถาม ข้อมูล PPP Connex รายชื่อคนจน และตารางวิเคราะห์ทุน 5 ด้าน การคืนข้อมูลทำให้เกิดการรับรู้และยอมรับ ข้อมูลครัวเรือน บริบทศักยภาพ ระดับพื้นที่ ยืนยันความถูกต้องของข้อมูล เกิดความร่วมมือระหว่างผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ และครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กับทีมวิจัย

จากนั้นจึงได้ค้นหาศักยภาพพื้นที่ และผู้ประสานงานเพื่อให้ได้พื้นที่เป้าหมายที่มีศักยภาพ ได้ผู้นำ ผู้ประสานงาน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน คณะกรรมการหมู่บ้าน ในการดำเนินการทำเกษตรแปลงรวม โดยมีครัวเรือนสมัครเข้าร่วมกิจกรรม เกษตรแปลงรวม จำนวน 95 ครัวเรือน ใน 3 หมู่บ้านคือบ้านหนองค่าย บ้านนาเกียรตินิยม และบ้านพลวง และได้พื้นที่ส่วนบุคคลจำนวน 105 แปลง ใน 2 หมู่บ้านคือบ้านโนนสวรรค์ บ้านโคกหัวช้าง เพื่อดำเนินกิจกรรมเกษตรครัวเรือน ซึ่งครัวเรือน ทั้ง 200 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมายที่จะได้รับการพัฒนาและยกระดับทุน 5 มิติ ตามกระบวนการของ โครงการ

ขั้นตอนที่ 2 กระบวนการประชาคม เป็นการจัดเวทีประชาคม ซึ่งมีผู้นำ คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาชนครัวเรือนยากจนที่สมัครเข้าร่วมโครงการ และ นักวิจัย เพื่อให้ได้พื้นที่ปฏิบัติการเกษตรแปลงรวมของชุมชน ที่ผ่านการยอมรับของประชาชนในพื้นที่ ป้องกันปัญหา ความขัดแย้ง และข้อร้องเรียนในภายหลัง ซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อการทำงานในพื้นที่ระยะยาว ทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างประชาชนทั่วไปในชุมชน และผู้สมัครเข้าร่วมโครงการและเกิดเครือข่ายความมั่นคงทางสังคม ซึ่งได้พื้นที่สาธารณะของชุมชน 3 แห่ง คือ บ้านหนองค่าย พื้นที่ 1 ไร่ 1 งาน บ้านนาเกียรตินิยม พื้นที่ 4 ไร่ และบ้านพลวง พื้นที่ 3 ไร่ รวม พื้นที่ 8 ไร่ 1 งาน

ขั้นตอนที่ 3 กระบวนการสร้างแรงบันดาลใจ เป็นกระบวนการสร้างความรู้ สร้างสังคม ปรับทัศนคติ ให้เกิดความไว้วางใจ รู้สึกมีความหวังและมีที่พึ่ง มีโอกาสและเป้าหมาย สร้างพลังภายในให้กับครัวเรือนคนจน ผ่านกิจกรรมศึกษาดูงาน พื้นที่ประสบความสำเร็จ โดยมีพี่เลี้ยงเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน คณะอาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา อปท.เข้าร่วม กระบวนการ ซึ่งภายใต้กิจกรรมศึกษาดูงานได้จัดให้มีเวทีเสวนา แลกเปลี่ยนระหว่าง ครัวเรือนคนจน และผู้เข้าร่วมโครงการ ทำให้ได้แนวทางการพัฒนาตนเอง มีทัศนคติใหม่ เกิดกลุ่มทางสังคมที่มีเป้าหมายเดียวกัน ส่งผลให้ครัวเรือนคนจนและผู้ร่วมโครงการ 95 ครัวเรือน มีความรู้ ได้แนวทางในการพัฒนาพื้นที่ เกิดแรงบันดาลใจ และมีทัศนคติที่ดี มีเป้าหมาย แรงบันดาลใจ ในการพัฒนาตนเอง และช่วยเหลือสังคม เกิดแผนการพัฒนา พื้นที่แปลงรวมของชุมชน ได้แนวทางปฏิบัติที่ดีของกลุ่ม ได้พี่เลี้ยงให้คำปรึกษา

ขั้นตอนที่ 4 กระบวนการจัดโครงสร้างทางสังคม เป็นเวทีการประชุมเพื่อเสนอชื่อและคัดเลือกคณะกรรมการกลุ่มเกษตรแปลงรวมพัฒนาทุนทางสังคม โดยมีผู้นำชุมชน คณะกรรมการชุมชน ครัวเรือนยากจน และประชาชนในชุมชนที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเกษตรแปลงรวม เข้าร่วมการประชุมเพื่อสร้างระเบียบ ข้อบังคับ กติกา ของกลุ่ม ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม เป็นการสร้างกลุ่มพลังองค์กรทางสังคมใหม่ ออกแบบกลุ่มการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ ลักษณะกลุ่มเป็นคณะกรรมการดำเนินงานเกษตรแปลงรวม ในรูปแบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เป็นการค้นหา สร้างผู้นำ และนักวิจัยในพื้นที่ มีการกำหนดบทบาท หน้าที่ และกิจกรรม ใช้หลัก 5 ก. ของกรมการพัฒนาชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วมสร้างระเบียบกติการ่วม ซึ่งเป็นเครื่องมือในการ กำกับ รักษาประโยชน์ ขจัดความขัดแย้ง ช่วยขับเคลื่อนการดำเนินงานกลุ่มเกษตรแปลงรวมให้มีประสิทธิภาพ เป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และเปิดโอกาสให้ครัวเรือนคนจน ร่วมวางแผนการพัฒนา ซึ่งได้ผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรแปลงรวมสร้างสุข 3 พื้นที่ คือพื้นที่บ้านหนองค่าย บ้านนาเกียรตินิยม และบ้านพลวง มีคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อน และพัฒนากิจกรรมภายใต้โครงการเกษตรแปลงรวม มีบทบาทหน้าที่ร่วมกัน



ทำให้เกิดการยกระดับทุนทางสังคมของครัวเรือนยากจนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี มีธรรมาภิบาล สมาชิกกลุ่มอยู่ในกติกา ร่วมกัน ยกระดับความเข้มแข็งกลุ่มทางสังคมของกลุ่มเกษตรแปลงรวม

ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนพัฒนาทุน 5 ด้าน เป็นเวทีกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาทุนมนุษย์ ออกแบบแผนพัฒนา พื้นที่สาธารณะเพื่อดำเนินกิจกรรมเกษตรแปลงรวม 3 พื้นที่ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยใช้กระบวนการระดมสมอง ให้ได้แผนปฏิบัติการ หรือปฏิทินการดำเนินงาน และกิจกรรม ภายใต้บริบทและศักยภาพของชุมชนและครัวเรือนยากจน โดยวิธีการบูรณาการ การทำงานร่วมกันกับภาคีเครือข่าย การจัดประชุมระดมสมอง ประกอบด้วยคณะกรรมการกลุ่ม สมาชิกครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย นักวิจัย ผู้นำชุมชน เครือข่ายปราชญ์ เกษตรจังหวัด ซึ่งได้วิเคราะห์ศักยภาพครัวเรือนคนจน และบริบทของพื้นที่ วางแผนพัฒนาเฉพาะพื้นที่ ทั้งกิจกรรมหลัก เช่นการอบรมการเพาะปลูกพืชแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์ชีวภาพ การทำสารชีวภัณฑ์ไล่แมลง และกิจกรรมเสริมอาชีพ เช่นการเผาถ่าน ทำน้ำส้มควันไม้ การทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด ซึ่งเป็นแผนพัฒนาเกษตรแปลงรวม ตามศักยภาพของพื้นที่และครัวเรือนคนจน ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์เชิงบวกทบทวนที่ คนจนได้แสดงศักยภาพส่วนบุคคลต่องานส่วนรวม ผ่านปฏิทินการดำเนินงานในพื้นที่ ส่งผลให้เกิดกระบวนการทำงานตามแผน มีระยะเวลากำหนด สามารถติดตามผลได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนที่ 6 กระบวนการพัฒนาพื้นที่เกษตรแปลงรวม เป็นการพัฒนาทุนกายภาพและทุนทางธรรมชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมทางกายภาพของพื้นที่สาธารณะเพื่อกิจกรรมเกษตรแปลงรวม ให้พร้อมกับการเพาะปลูกและทำกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ เช่น การไถการปรับพื้นที่ การสร้างระบบกระจายน้ำ การล้อมรั้ว การจัดสรรแปลง การปรับปรุงดิน ซึ่งเป็นการกระบวนการใช้การร่วมแรงร่วมใจ จิตอาสา โดยมี ครัวเรือนยากจน นักวิจัย เครือข่ายทางวิชาการ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน เกษตรจังหวัด สถานีพัฒนาที่ดิน ร่วมวางแผนพัฒนาพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืช ผัก ส่งผลให้ได้แปลงเกษตรจาก การพัฒนาพื้นที่สาธารณะ 3 แห่ง มีความพร้อมในการเพาะปลูก พืช ผัก จัดสรรให้ครัวเรือน 95 ครัวเรือน เกิดการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีเครือข่ายความร่วมมือ ลดช่องว่างระหว่างบุคคล มีสัมพันธ์ภาพที่ดี ครัวเรือนยากจน จำนวน 95 ครัวเรือน ได้พื้นที่เกษตรแปลงรวมเพื่อ เพาะปลูก และเกิดการยกระดับทุนทั้ง 5 ด้าน

ขั้นตอนที่ 7 กระบวนการสร้างความรู้ เป็นกระบวนการอบรมเชิงปฏิบัติการ ด้านการทำเกษตรผสมผสาน การทำ ปุ๋ยน้ำหมักอินทรีย์ชีวภาพจากเศษวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร การทำสารชีวภัณฑ์กำจัดแมลง และอาชีพอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการพัฒนาทุนด้านมนุษย์ ความรู้ ทักษะ อาชีพตามศักยภาพและความต้องการตามบริบทและทุนพื้นฐานของครัวเรือน ยากจนในชุมชนที่สามารถสร้างรายได้หลักจากการปลูกผัก และอาชีพเสริม โดยครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย 200 ครัวเรือน มีความรู้ ทักษะสามารถเพาะปลูกพืช ผัก ได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถผลิตปุ๋ยและสารชีวภัณฑ์ไล่แมลง เพื่อการเพาะปลูก พืชผัก ในโครงการเกษตรแปลงรวมได้โดยการบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่นเกษตร จังหวัด เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สถานีพัฒนาที่ดิน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานที่ 37 บุรีรัมย์ ส่งผลให้เกิดกระบวนการปลูก พืช ผักที่มีคุณภาพ ลดการสูญเสียจากกระบวนการเพาะปลูก ลดต้นทุนการผลิต รวมทั้งครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายเกิด การใช้ความรู้ ด้านการทำปุ๋ยน้ำอินทรีย์ชีวภาพ และการทำสารไล่แมลงศัตรูพืช มีการลดต้นทุนการผลิต จากการซื้อปุ๋ย เคมี สารเคมี และชุมชนได้พืช ผักอาหารปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 8 กระบวนการออกแบบแผนการเพาะปลูกเกษตรแปลงรวม เป็นเวทีวิเคราะห์ความต้องการบริโภคพืช ผักในครัวเรือน ศักยภาพพื้นที่ แปลงเกษตร วิเคราะห์ตลาด ความต้องการของผู้บริโภค ผู้ประกอบการ และวางแผนการ ปลูกพืช ผัก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการการบริโภคในครัวเรือน และความต้องการของผู้ประกอบการ ให้เหมาะสม กับพื้นที่ ช่วงเวลา สภาพภูมิอากาศ และแรงงาน โดยใช้แบบสอบถามร่วมกับการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ อาทิกเกษตร จังหวัด เครือข่ายปราชญ์ ส่งเสริมวิชาการเกษตร ทำให้ได้แผนปฏิทินการเพาะปลูก ทำให้ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมาย 95



ครัวเรือน มีแผนการเพาะปลูกตรงกับความต้องการผู้บริโภคของครอบครัว และตลาด ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศ ฤดูกาล ส่งผลให้เกิดสมดุลทางการตลาดยกระดับรายได้ ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและมีตลาดรองรับ ผลผลิต ส่วนเกินจากการบริโภคในครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 9 กระบวนการจัดการผลผลิต เป็นกระบวนการจัดการผลผลิตให้ได้คุณภาพออกสู่ผู้บริโภคและผู้ประกอบการ เพื่อยกระดับ ปริมาณ คุณภาพ เป็นการเพิ่มมูลค่า คุณค่าของผลผลิตเกษตรแปลงรวม ด้วยกระบวนการ จัดการผลผลิต 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การถอนผัก การถอนผักเพื่อเตรียมบรรจุ และจำหน่ายควรถอนผักในช่วงเวลาตอนเช้าหรือ ตอนเย็นเนื่องจากเป็นช่วงที่อากาศเย็น การลดการคายน้ำของพืช การสูญเสียน้ำจะส่งผลให้พืชมีน้ำหนักลดลง ใบเหี่ยวเฉา ดูแล้วไม่สด ขั้นตอนที่ 2 การคัดผัก การคัดคุณภาพผักทุกชนิดที่ทำการปลูกในโครงการเกษตรสร้างสุข จะมีการคัดคุณภาพ โดยยึดหลักเกณฑ์คุณภาพ ตามขนาด รูปทรง สี และความสม่ำเสมอของร่องรอยผิวและการกั๊กของสัตว์ ขั้นตอน ที่ 3 การตัดแต่งและล้างใบ ผักบางชนิด เช่น ต้นหอม กระหล่ำปลี ผักกินรากต่าง ๆ ควรได้รับการตัดแต่งส่วนที่เน่าเสีย ผลผลิตที่มีตำหนิ รูปร่างผิดปกติไม่สมบูรณ์ มีอายุอ่อน หรือแก่เกินไป ตลอดจนมีโรคและแมลง จะส่งผลต่อคุณภาพและ ราคาของพืช ผัก ดังนั้นเพื่อให้ผลผลิตที่ได้มีลักษณะน่าซื้อไปบริโภค การตัดและล้างใบจึงเป็นการตรวจสอบคุณภาพก่อน การบรรจุ การตัดแต่งส่วนที่ไม่ดีทิ้งไป เป็นการลดความเสียหายที่อาจจะลุกลามขยายเพิ่มขึ้น ในระหว่างการขนส่ง อีกทั้ง ยังสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการขนส่งและการขนย้าย ขั้นตอนที่ 4 การล้างผัก การล้างทำความสะอาดผัก ผักกินใบ ผัก กินรากและหัวบางชนิด ควรล้างผลผลิตก่อนนำส่งตลาดเพื่อล้างเอาส่วนของดินที่ติดมา กับรากและใบออก ทำให้ดูสะอาด ได้ราคาดีขึ้น และช่วยทำให้ผักอยู่ในสภาพสด เพราะผักกินใบจะเหี่ยว อย่างรวดเร็ว หลังจากที่ถูกแสงแดดแม้เพียงเล็กน้อย ห ล้างเก็บเกี่ยวน้ำที่ใช้ควรเป็นน้ำสะอาด น้ำไหล หรือมีฉนวน ควรเปลี่ยนน้ำบ่อย ๆ ขณะล้าง เพื่อป้องกันการติดเชื้อจุลินทรีย์ ทำลายคุณภาพของผัก ขั้นตอนที่ 5 การบรรจุ การบรรจุผักเพื่อเตรียมพร้อมก่อนการจัดจำหน่ายเป็นขั้นตอนที่สำคัญ เพื่อให้ผลผลิตผักคงคุณภาพต้องเลือกบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ระบายง่าย ราคาประหยัด ดึงดูดใจลูกค้า และที่สำคัญที่ช่วยรักษา คุณภาพผัก ให้สดใหม่ อยู่ตลอดเวลา ขั้นตอนที่ 6 การขนย้ายและการเก็บรักษา สินค้าผักสดของโครงการเกษตรแปลงรวม แก่จน มีกระบวนการขนย้ายและเก็บรักษาด้วยวิธีการที่เหมาะสม และถูกต้องเพื่อรักษาคุณภาพไว้ให้ดีที่สุด การขนย้ายต้อง กระทำด้วยความระมัดระวังทุกระยะ ซึ่งมีกลุ่มเกษตรสร้างสุข 3 กลุ่ม ครัวเรือนคนจน จำนวน 95 ครัวเรือนได้ยกระดับ คุณภาพ คุณค่าของผลผลิตจากเกษตรแปลงรวม ทั้งด้าน ปริมาณ และคุณภาพ และการควบคุมคุณภาพไปสู่มาตรฐาน การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP ส่งผลให้ผลผลิตจากกลุ่มเกษตรแปลงรวมสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้บริโภคและผู้ ประกอบการ ชุมชนได้อาหารปลอดภัย

ขั้นตอนที่ 10 กระบวนการส่งเสริมการตลาด และการจัดการห่วงโซ่อุปทาน เป็นกระบวนการจัดการผลผลิต 9 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1.การจัดการสินค้าต้นทาง 2.กระบวนการเตรียมผลผลิตทางการเกษตรก่อนนำออกจำหน่าย 3. ตัวแทนกลุ่มนำผลผลิตมาจำหน่าย 4.การส่งเสริมการตลาด 5.การจัดการความเสี่ยง 6.การทำบัญชี รับ - ฝาก 7.กระบวนการขนส่งสินค้าและบริการ 8.การบริหารจัดการสินค้าคงคลัง 9.กระบวนการบริหารจัดการค่าตอบแทน(เจ้าของ ผัก ผู้ขาย กลุ่ม) โดยมีครัวเรือนยากจน นักวิจัย เครือข่ายปราชญ์ พาณิชย์จังหวัด ผู้ประกอบการพุ่มพวง ผู้ประกอบการ ทัวไป ผู้บริโภค ซึ่งช่วยส่งเสริม ช่องทางการตลาด ให้กับกลุ่มวิสาหกิจเกษตรแปลงรวม ที่อยู่ภายใต้โครงการเกษตรสร้างสุข เพื่อช่วยให้กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมโครงการ มีอาชีพ และสร้างรายได้ จากการนำผลผลิต ผัก กล้าพันธุ์ผัก รวมทั้งสินค้า แปรรูปจากกลุ่มเกษตรแปลงรวม นำมาจำหน่าย มีเป้าหมายมุ่งเน้นการพัฒนาการเรียนรู้ทางการตลาดและเพื่อเปิดโอกาส ให้กับครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมายได้ร่วมกิจกรรม เพื่อพัฒนาศักยภาพ สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและ การบวนการกลุ่ม ที่เกื้อกูลต่อกัน ครัวเรือนคนจน เกิดการพัฒนาศักยภาพ มีแรงจูงใจ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

เกิดเครือข่ายและระบบตลาด เกิดการยกระดับรายได้ สังคม และความร่วมมือ ด้านการค้าเกิดการ แลกเปลี่ยนซื้อขายระหว่างผู้ผลิต และผู้ประกอบการ

ผลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับทุนดำรงชีพ 5 มิติของครัวเรือนยากจน จากการบริหารจัดการเกษตรแปลงรวมในพื้นที่สาธารณะของจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

การยกระดับทุนมนุษย์ ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 200 ครัวเรือน ผ่านการอบรมมีความรู้ และทักษะอาชีพที่สามารถสร้างรายได้ จากการทำเกษตรแบบผสมผสาน การทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ การทำสารชีวภัณฑ์กำจัดแมลง ครัวเรือนคนจน จำนวน 95 ครัวเรือน ผ่านการอบรมมีความรู้และทักษะอาชีพด้านการจัดผัก การทำบรรจุภัณฑ์ การบริหารจัดการผลผลิต และการตลาด ครัวเรือนคนจน จำนวน 33 ครัวเรือนผ่านการอบรมมีความรู้และทักษะการทำปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด

การยกระดับทุนทางสังคม เกิดกลุ่มทางสังคมที่ดำเนินกิจกรรมเกษตรแปลงรวมพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมีกลุ่มที่จัดตั้งอย่างเป็นทางการรูปแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวิสาหกิจเกษตรแปลงรวมสร้างสุขบ้านหนองค่าย มีสมาชิกจำนวน 33 ครัวเรือน และกลุ่มวิสาหกิจเกษตรสร้างสุขบ้านนาเกียรตินิยม มีสมาชิกจำนวน 36 ครัวเรือน และกลุ่มไม่เป็นทางการ 1 กลุ่ม คือกลุ่มเกษตรแปลงรวมบ้านพลวง มีสมาชิกจำนวน 26 ครัวเรือน ทำให้เกิดการพึ่งพาซึ่งกันและกัน ในสมาชิกกลุ่ม มีการดำเนินกิจกรรมกลุ่มร่วมกันทั้งด้านการประชาคม กิจกรรมทางศาสนา การพัฒนาศาสนสถาน สิ่งแวดล้อมของชุมชน และมีการปรึกษาหารือช่วยเหลือกันตามธรรมเนียมของชุมชนโดยสมัครใจ มีการสร้างกฎระเบียบข้อบังคับ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และนำมาปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน มีการสนับสนุนองค์ความรู้จากเครือข่ายปราชญ์ของชุมชนด้านการปลูกพืชเกษตรและได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ ให้คำปรึกษา ด้านการบริหารจัดการชุมชน จากภาคีเครือข่ายเกษตรจังหวัด เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านบุรีรัมย์ สำนักงานพัฒนาที่ดิน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และมหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมโครงการมีพื้นที่ทางสังคมและอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข

การยกระดับทุนเศรษฐกิจ ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 200 ครัวเรือน สามารถลดรายจ่ายจากการซื้อผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน เฉลี่ยรวมวันละ 120 บาท ครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 56 ครัวเรือน มีรายได้เพิ่มจากการขายพืช ผัก ผลผลิตจากเกษตรแปลงรวม เฉลี่ยรวมวันละ 56 บาท ครัวเรือนคนจน จำนวน 62 ครัวเรือน มีรายได้เพิ่มจากการขายถ่านและน้ำส้มควันไม้ เฉลี่ยรวมวันละ 19.17 บาท ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมายจำนวน 33 ครัวเรือน มีรายได้เพิ่มจากการขายปุ๋ยอินทรีย์อัดเม็ด เฉลี่ยรวมวันละ 2.50 บาท โดยรายได้เฉลี่ยรวมทุกรายการของครัวเรือนกลุ่มเป้าหมาย 200 ครัวเรือน มีค่าเฉลี่ยรวม 39.53 บาทต่อวัน

การยกระดับทุนทรัพยากรธรรมชาติ ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่สาธารณะ(พื้นที่ว่างเปล่า) ของชุมชน บ้านหนองค่าย จำนวน 1 ไร่ 1 งาน บ้านนาเกียรตินิยม จำนวน 4 ไร่ และบ้านพลวง จำนวน 3 ไร่ รวมทั้งสิ้น 8 ไร่ 1 งาน จัดสรรให้ครัวเรือนคนจนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 95 ครัวเรือน ได้ปรับเปลี่ยนพื้นที่ว่างเปล่า รกร้าง ให้เป็นแปลงผัก เพื่อปลูกพืช ผัก สร้างทัศนียภาพและสิ่งแวดล้อมใหม่ ของชุมชน ให้น่าดู น่าอยู่ น่ามอง และครัวเรือนคนจนเป้าหมาย 62 ครัวเรือน ได้ใช้พื้นที่ป่าชุมชน เพื่อสร้างอาชีพเผาถ่านและทำน้ำส้มควันไม้ เป็นรายได้เสริมซึ่งเป็นทรัพยากรที่สามารถหมุนเวียนมาใช้ใหม่ได้อย่างไม่หมดสิ้น

การยกระดับทุนทางกายภาพครัวเรือนยากจนกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 95 ครัวเรือน มีที่ดินทำกินเพิ่มขึ้น ครัวเรือนละ 1 แปลง เพื่อปลูกพืช ผัก เป็นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ในเป็นที่ดินเอกสารสิทธิ์ สธ1 ของหมู่บ้าน และสามารถใช้เทคโนโลยีโทรศัพท์มือถือ ผ่าน Application Line เพื่อการสื่อสารภายในกลุ่มและการประชาสัมพันธ์กิจกรรม



ผลการสังเคราะห์นวัตกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน 10 ขั้นตอนของกระบวนการเกษตรแปลงรวม แก่จน พบว่ามีนวัตกรรมใหม่ที่เกิดขึ้น 4 นวัตกรรม ดังนี้

1) นวัตกรรมการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ เป็นรูปแบบการเกษตรแปลงรวมที่สร้างชุมชนให้มีความรับผิดชอบต่อการพัฒนาและดูแลรักษาพื้นที่สาธารณะเพื่อการเกษตรที่ยั่งยืนและสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้ มี 2 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบที่ 1: เกษตรแปลงรวมโดยใช้พื้นที่สาธารณะส่วนรวมของชุมชน ในรูปแบบนี้ ชุมชนใช้พื้นที่สาธารณะส่วนรวม เช่น พื้นที่เปล่าในชุมชน เพื่อดำเนินกิจกรรมเกษตรแปลงรวม โดยทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการ การดูแลรักษาพื้นที่เกษตรแปลงรวม ซึ่งใช้ประโยชน์ร่วมกัน เช่น การปลูกผักสำหรับบริโภคในครัวเรือน ในชุมชน โดยส่วนราชการและองค์กรต่างๆ อาจมีบทบาทในการสนับสนุน รูปแบบที่ 2: เกษตรแปลงรวมโดยใช้พื้นที่ครัวเรือนคนจน ในรูปแบบนี้ เกษตรแปลงรวมถูกจัดตั้งบนพื้นที่ครัวเรือนของคนจน เพื่อให้คนที่ยากจนมีโอกาสดูแลและปลูกผักและพืชอาหาร เพื่อการผลิตพืชอาหารส่วนตัวและเพิ่มรายได้ การเกษตรแปลงรวมในรูปแบบนี้อาจใช้เทคโนโลยีและวิธีการเกษตรที่เหมาะสมสำหรับพื้นที่จำกัด เช่น การใช้ระบบน้ำสปริงเกอร์หรือการปลูกผักในถาดหรือกระถางที่มีขนาดเล็ก นวัตกรรมการบริหารจัดการพื้นที่สาธารณะ ในรูปแบบการเกษตรแปลงรวมแก่จนสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับชุมชน ไม่เพียงแต่ช่วยให้คนที่ยากจนมีอาหารเพียงพอและเพิ่มรายได้ แต่ยังสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมให้กับชุมชนด้วย ซึ่ง สอดคล้องกับ พงศ์ศิริภพ ทองศิริวิสูตร (2562) ได้ศึกษาถึงปัจจัยการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ของเกษตรกร พบว่า ปัจจัยในการส่งเสริมระบบเกษตรนาแปลงใหญ่เป็นการอธิบายตัวแปร 4 ด้าน ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านการตลาดส่งผลต่อการจูงใจเข้าร่วมโครงการมากที่สุด 2) ปัจจัยการลดต้นทุนการผลิตเพราะมีเครื่องจักรช่วยในการการผลิต 3) ปัจจัยด้านกระบวนการบริหารจัดการ และ 4) ปัจจัยอื่นๆ ที่สนับสนุนโครงการส่งเสริมระบบเกษตรแปลงใหญ่ สะท้อนให้เห็นแนวคิดเกษตรแปลงใหญ่ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของเกษตรกร สร้างมาตรฐานการผลิต

2) นวัตกรรมการจัดโครงสร้างสังคมเกษตรสร้างสุข เป็นนวัตกรรมทางความคิดที่เน้นการร่วมมือและการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มเกษตรแปลงรวม เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเกษตรและการบริหารจัดการที่เท่าเทียมและมีธรรมาภิบาลในการดำเนินงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัญชา นวนสาย และคณะ (2561) ที่ทำการวิจัย เรื่องรูปแบบการบริหารจัดการที่สาธารณะประโยชน์แบบมีส่วนร่วม ตำบลชุมแสง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า การระดมสมองและการประชุมแบบมีส่วนร่วม ในทุกขั้นตอน จะส่งผลให้มีการคืนพื้นที่เพื่อใช้ประโยชน์ส่วนรวมและสร้างความมั่นคง ยั่งยืนในการใช้ทรัพยากรของชุมชน

3) นวัตกรรมการจัดการตลาดเกษตรสร้างสุข เป็นกระบวนการในการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรเพื่อส่งต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการ 9 ขั้นตอนสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกพล แสงศรี และคณะ (2566) ที่ทำงานวิจัยเรื่องส่วนผสมทางการตลาด 4P's ที่มีผลต่อการตัดสินใจ ซื้อผักมาตรฐาน GAP จากโครงการเกษตรแปลงรวมแก่จน ของผู้บริโภคในตลาดเกษตรสร้างสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ พบว่านวัตกรรมจัดการตลาดเกษตรสร้างสุข เป็นกระบวนการในการบริหารจัดการผลผลิตทางการเกษตรเพื่อส่งต่อผู้บริโภคและผู้ประกอบการ ที่ดี เช่นผักมีมาตรฐาน GAP จะส่งผลต่อการตัดสินใจ ซื้อผักของโครงการ ส่งผลต่อความเชื่อมั่น และคุณภาพผลผลิต

4) นวัตกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพืชผัก เป็นกระบวนการบริหารจัดการพืชผักให้มีคุณภาพ มาตรฐาน ก่อนจำหน่าย ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนคือ ถอน คัด ตัดล้าง ล้าง บรรจุ ขนย้าย สิ่งที่ได้ในการวิจัยโครงการเกษตรสร้างสุขนี้สามารถนำมาเป็นแนวคิด แนวปฏิบัติ ได้ว่า ขยัน ซื่อสัตย์ ประหยัด อดทน เพื่อหลุดพ้นความยากจน และยังสอดคล้องกับ พระบรมราโชวาทของในหลวงรัชกาลที่ 9 คนเราเมื่อมีความสามารถที่ดีเป็นทุนรอนอยู่ จะไม่มีวันอัปจน ย่อมหาทางสร้างตัว สร้างฐานะให้ก้าวหน้าได้เสมอ ข้อสำคัญในการสร้างตัวสร้างฐานะนั้น จะต้องถือหลักค่อยเป็นค่อยไปด้วย

ความรอบคอบ ระมัดระวัง และความพอเหมาะพอดี ไม่ทำเกินฐานะและกำลังหรือทำด้วยความเร่งรีบ พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยขอนแก่น :18 ธันวาคม, (2540)

เอกสารอ้างอิง

- บัญชา นวนสาย และคณะ. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการที่สาธารณประโยชน์แบบมีส่วนร่วมตำบลชุมแสง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, พงศ์ศิริภาพ ทองดีรัฐเรศ. (2562). ปัจจัยการเข้าร่วมโครงการส่งเสริมระบบเกษตรนาแปลงใหญ่ของเกษตรกรในจังหวัดกาญจนบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี. ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน .
- สมุดบันทึกราชกิจจานุเบกษา. (2549). นิทรรศการเฉลิมพระเกียรติฯ เนื่องในวันโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชครบ 60 ปี.
- สฤณี อาชวานันทกุล และ ภัทราพร แยมละออ. (2560). คู่มือการประเมินผลลัพธ์ทางสังคมและผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (Handbook for Social Impact Assessment and Social Return on Investment). กรุงเทพฯ: กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- เอกพล แสงศรี และคณะ (2566). ส่วนผสมทางการตลาด 4P's ที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อผักมาตรฐาน GAP จากโครงการเกษตรแปลงรวมแก่นจันทน์ ของผู้บริโภคในตลาดเกษตรสร้างสุข มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน)